

Ουκρανία : Πολύ βαρύ το τίμημα της ανεξάρτησης από τη Ρωσία

Όταν μερικά πράγματα δεν λύνονται στον καιρό τους μετά θέλουν πολλαπλάσιο κόστος για να λυθούν. Αυτό συμβαίνει σήμερα με την Ουκρανία. Η αιτία της σημερινής της κρίσης βρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο έγινε η αρχική ανεξαρτοποίηση της Ουκρανίας από την Ρωσία.

Η Ουκρανία ανεξαρτητοποιήθηκε τυπικά το 1991, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1989, όμως στην πραγματικότητα δεν αποδεσμεύτηκε ποτέ από τη Ρωσία. Αντίθετα με ότι συνέβη με τις άλλες χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης που απέκτησαν πλήρη ανεξαρτησία η Ουκρανία παρέμεινε υπό την κηδεμονία της Μόσχας, σε μια ιδιόμορφη σχέση, με χαρακτηριστικά προτεκτοράτου. Για τη Ρωσία η Ουκρανία αποτελεί “ζωτικό χώρο” στρατηγικής προτεραιότητας.

Η ενεργειακή-οικονομική εξάρτηση της Ουκρανίας από τη Ρωσία, αποτέλεσε το βασικό μηχανισμό επιβολής της ρώσικης κυριαρχίας. Η Ουκρανία καλύπτει το 80% των ενεργειακών της αναγκών, σε φυσικό αέριο, μέσω ρωσικών εισαγωγών. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οι τιμές ενέργειας για την Ουκρανία, δεν καθορίζονταν από τις διεθνείς τιμές της αγοράς αλλά αποτελούσαν προϊόν διμερούς διαπραγμάτευσης. Στην πραγματικότητα η Ρωσία επέβαλε τιμές, μικρότερες ή μεγαλύτερες, ανάλογα με τη στάση των ουκρανικών κυβερνήσεων προς τη Μόσχα. Ενώ παράλληλα η ευάλωτη ουκρανική οικονομία συσώρευε ενεργειακά χρέη. Η ρώσικη πλευρά με όπλο τη διακοπή παροχής ενέργειας, που χρησιμοποίησε ουκ ολίγες φορές την τελευταία εικοσαετία-με αποκορύφωμα το 2006 και το 2009-απαιτούσε, κατά περίπτωση, είτε αναπροσαρμογές στις τιμές ενέργειας, είτε την αποπληρωμή του χρέους. Ουσιαστικά, οι κατά καιρούς απαιτήσεις της, αποτελούν μηχανισμούς χειραγώγησης,

για τη συνέχιση της υποταγής της μετασοβιετικής Ουκρανίας στη σφαίρα επιρροής της. Ενώ παράλληλα έστειλε πολλαπλά μηνύματα στην Ε.Ε. και στις ΗΠΑ, μη παρέμβασης στο “ζωτικό της χώρο”.

Η απόφαση του φιλορώσου προέδρου Γιανουκόβιτς να διακόψει τη διαδικασία σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτέλεσε την αιτία των μεγάλων αντικυβερνητικών διαδηλώσεων, γνωστές ως Euromaidan, το Νοέμβριο του '13. Το κίνημα, με αιχμή τη νεολαία, ήταν κίνημα απεξάρτησης από τη ρώσικη κυριαρχία, και ένταξης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Ενώ γρήγορα το κίνημα των διαδηλώσεων μετατράπηκε σε εξέγερση, με στόχο την αποπομπή του Προέδρου από την εξουσία και τη διενέργεια εκλογών.

Σε κάποια φάση του κινήματος επικράτησαν οι εθνικιστές και οι ακροδεξιοί, καθώς τα κινήματα αυτά δεν διαθέτουν στρατηγική για τα επόμενα βήματα. Το ίδιο συνέβη με την αραβική άνοιξη και τους ισλαμιστές. Το κίνημα καπελώθηκε από τα ακραία στοιχεία τα οποία επέβαλαν συνθήκες τυφλής βίας, με στόχο το ρωσόφωνο στοιχείο καθώς υπάρχει ιστορικό υπόβαθρο αντισοβιετισμού-αντιρωσισμού στην ουκρανική κοινωνία. Επιπλέον η συνεχιζόμενη μετασοβιετική κηδεμονία της Ουκρανίας από τη Ρωσία, ανέπτυξε παραπέρα τα εθνικιστικά ανταντακλαστικά των Ουκρανών. Σε συνθήκες κηδεμονίας, η έξαρση του εθνικισμού είναι ιστορικά δεδομένη. Ωστόσο, από την “πορτοκαλί επανάσταση” του 2004, ως το κίνημα της ευρωπαιτείας του 2013 υπάρχει ένα συνδετικό νήμα. Κι αυτό-πέρα από τα ακραία στοιχεία-είναι το αίτημα της ανεξαρτησίας και του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της ουκρανικής κοινωνίας.

Σε αντίποινα, η Ρωσία, εξαπέλυσε έναν ακήρυχτο πόλεμο, πρώτα καταλαμβάνοντας και στη συνέχεια προσαρτώντας την Κριμαία, στην οποία υπήρχε ήδη ειδικό καθεστώς αυτονομίας από την Ουκρανία. Το δημοψήφισμα που ακολούθησε, για την απόσχιση της Κριμαίας από την Ουκρανία και ενσωμάτωσης της στη Ρωσία, σε έναν πληθυσμό με δεδομένη τη ρώσικη πλειοψηφία, χρησιμοποιήθηκε προσχηματικά, ως το νομιμοποιητικό στοιχείο της προσάρτησης.

Στην Ανατολική Ουκρανία το Κρεμλίνο επέκτεινε την επέμβαση

του, με στόχο αυτή τη φορά όχι την άμεση απόσχιση, αλλά την απειλή της. Οι φιλορώσοι αυτονομιστές εδραιώθηκαν, με τη βοήθεια του ρώσικου στρατού, οπότε ο Πούτιν μπορεί να προκαλεί, όποτε το θέλει, θερμά επεισόδια εκβιάζοντας, με την απειλή της απόσχισης, την Ουκρανική κυβέρνηση. Ωστε μαζί με το “ενεργειακό όπλο” που διαθέτει η Ρωσία να συνεχίσει να κρατά την Ουκρανία στη σφαίρα επιρροής της.

Η Ρωσία, 25 χρόνια μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, αντιμετωπίζει την Ουκρανία εν πολλοίς ως επαρχία της, αψηφώντας τα θεμέλια της μετασοβιετικής ειρηνικής τάξης στην Ευρώπη. Κατέλυσε την αρχή του απαραβίαστου των συνόρων, της μη επέμβασης στα εσωτερικά άλλου κράτους και της μη προσάρτησης. Λειτουργεί με τους γεωπολιτικούς όρους του παρελθόντος: της διαμόρφωσης και επέκτασης ζωνών επιρροής, μέσω της πολιτικο-στρατιωτικής ισχύος της. Η αντίδραση της δύσης ήταν αναπόφευκτη. Η επιβολή κυρώσεων ήταν το λιγότερο που μπορούσε να κάνει.

Η εμπόλεμη κατάσταση στην ανατολική Ουκρανία, παρά τις ενδιάμεσες ειρηνευτικές εκχειρίσεις, από ότι φαίνεται θα τραβήξει σε μάκρος. Και αυτό συνεπάγεται μεγάλα κόστη για την Ουκρανία και μια διαρκή ένταση στις σχέσεις Ε.Ε.-Ρωσίας που δεν συμφέρει καθόλου στους Ρώσους ολιγάρχες (οι οποίοι έχουν ήδη αρχίσει να αμφισβητούν την πολιτική Πούτιν). Εν τω μεταξύ το ρούβλι ακολουθεί μια δική του πορεία αποδυνάμωσης προσθέτοντας πλήθος από προβλήματα στην Ρώσικη οικονομία η οποία ολοένα περισσότερο εξαρτάται από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο τα οποία είναι υποχρεωμένα να πουλήσει στην Ευρώπη παρόλη την κρίση που περνάν οι σχέσεις τους. Ο Πούτιν στην ουσία εκτός από κάποιον περιορισμό στις εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών δεν έχει άλλον τρόπο να πιέσει την Δύση. Δεν μπορεί να κάνει εμπάρκο στο πετρέλαιο και στο φυσικό αέριο γιατί τότε θα κινδύνευε με οικονομική κατάρρευση.

Από την κρίση της Ουκρανίας είναι δύσκολο να βγεί η Ρωσία κερδισμένη. Τα 4,5 δισεκατομμύρια που απέσπασε τελευταία εκβιαστικά από την Ε.Ε. για προηγούμενα ενεργειακά χρέη της Ουκρανίας δεν συνιστούν παρά προσωρινά οφέλη που είναι πολύ λίγα για να

ισοσκελίσουν τις ζημίες από το εμπάργκο της δύσης. Οι πολιτικές άλλωστε των ζωνών επιρροής οριστικά στις μέρες μας έχουν πεθάνει. Οι αλληλοεξαρτήσεις είναι τόσο μεγάλες που δεν αφήνουν καθόλου χώρο για βίαιες κατοχές χωρών και εθνικές περιχαρακώσεις ενώ συμβαίνει στο πεδίο της οικονομίας να λύνονται πολύ περισσότερα ζητήματα από όσα στο πεδίο των μαχών. Ήδη η κατάρρευση των τιμών του αργού πετρελαίου προοιωνίζει παραπέρα αποδυνάμωση της Ρώσικης οικονομίας και ξυπνά, όπως είναι επόμενο, εφιάλτες προσφυγής και πάλι στο ΔΝΤ.

Στην Ελλάδα το κλίμα είναι φιλο-ρωσικό. Η Ελληνική κοινωνία γενικά ανατολικοφέρνει. Ο αντι-δυτισμός της είναι ισχυρότερος από τις αρχές της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας. Αρχές που αποτελούν σήμερα βασικό κεκτημένο στην Ευρώπη και που εμάς ειδικά μας αφορούν. Αλλά δεν είναι η πρώτη φορά που θα είμαστε απέναντι στην Ευρώπη και τις πολιτικές της. Και δυστυχώς φθάσαμε σε σημείο να βάζουμε στην ίδια μοίρα τις εξαγωγές φρούτων και λαχανικών με τον σεβασμό των συνόρων και της ακεραιότητας μιας χώρας. Ευτυχώς η έκβαση των πραγμάτων δεν εξαρτάται από εμάς.

8-10-2014
Θανάσης Τρυψάνης